

⁵ Ягунов Д. В. Вказана праця. – С. 85.

⁶ Там само. – С. 34.

⁷ Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. – 2-ге вид. / В. А. Ліпкан. – К. : КНТ, 2009.

Резюме

Корнієнко П. С. Міжнародні нормативно-правові акти як джерело здійснення правозахисної діяльності в Україні.

Стаття присвячена проблемі розуміння та здійснення правозахисної функції в Україні. Обґрунтовується практична необхідність виведення питань, пов'язаних з правозахисною діяльністю, з розряду дискусійних. Проведено аналіз наукового матеріалу, законодавчих та інших нормативно-правових актів, рішень Конституційного Суду України у даному контексті. Наводяться пропозиції щодо вирішення порушеної проблематики на теоретичному й практичному рівнях.

Ключові слова: правозахисна діяльність, правоохоронна діяльність, права і свободи людини і громадянина, гарантії прав і свобод людини і громадянина, суб'єкти правозахисної діяльності.

Резюме

Корниенко П. С. Международные нормативно-правовые акты как источник осуществления правозащитной деятельности в Украине.

Статья посвящена проблеме понимания и осуществления правозащитной функции в Украине. Обосновывается практическая необходимость вывода вопросов, связанных с правозащитной деятельностью, из разряда дискуссионных. Проведен анализ научного материала, законодательных и других нормативно-правовых актов, решений Конституционного Суда Украины в данном контексте. Приводятся предложения по решению затронутой проблематики на теоретическом и практическом уровнях.

Ключевые слова: правозащитная деятельность, правоохранительная деятельность, права и свободы человека и гражданина, гарантии прав и свобод человека и гражданина, субъекты правозащитной деятельности.

Summary

Kornienko P. International Regulations as a Source Implementation of Advocacy in Ukraine.

The article is devoted to the understanding and implementation of human rights functions in Ukraine. Grounded practical necessity withdrawal issues related to human rights activities from the category of discussion. The analysis of scientific material, laws and other legal acts, decisions of the Constitutional Court of Ukraine in this context. We give proposals for solutions to the problems of impaired theoretical and practical levels.

Key words: human rights activities, the rights and freedoms of man and citizen, guarantees of the rights and freedoms of man and citizen.

УДК 340.1

М. В. КОТЕНКО

Микола Віталійович Котенко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ СИСТЕМНОГО ТЛУМАЧЕННЯ В ПРАВОІНТЕРПРЕТАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

В умовах реформування правової системи України, розбудови її державності, розвитку інститутів громадянського суспільства як ніколи гостро стоїть проблема підвищення ефективності правового регулювання, вдосконалення тих правових інституцій, які забезпечують якість правового регулювання, досягнення тих правових результатів, що закладені правотворцем у змісті правових норм.

Виходячи з того, що право є насамперед явищем системним, відповідно ключову роль в процесі тлумачення правових норм відіграють ті способи тлумачення, які за основу їх застосування беруть системні характеристики права, проводячи аналіз правових норм як явищ, що є елементами загальної системи – системи права. З огляду на це системний спосіб тлумачення правових норм займає центральне місце в системі способів тлумачення, надаючи змогу розкрити зміст та смисл правової норми, виходячи з системних характеристик права.

Системний спосіб тлумачення правових норм недоцільно розглядати виключно в теоретико-правовому або практичному плані, оскільки ці аспекти є взаємопов'язаними між собою та обумовлені загальними засадами взаємодії юридичної науки і практики. Така взаємодія сьогодні зводиться до того, що теоретичні дослідження повинні задовольняти потреби практики, базуватися на її матеріалах, а практика, у свою чергу, – спиратися на науково обґрунтовані рекомендації і висновки.

Стан наукового дослідження системного способу тлумачення правових норм як правового явища характеризується міждисциплінарністю такого вивчення, що обумовлюється складністю самого явища та можливістю його прояву в різноманітних сферах правового регулювання суспільних відносин. Окремі аспекти системного способу тлумачення як явища теоретико-правового плану досліджувались С. Алексєєвим, С. Бобровник, Ю. Власовим, С. Гусаревим, Н. Дворниковим, Ж. Дзейко, О. Зайчуком, М. Козюброю, В. Котюком, О. Мурашиним, П. Недбайлом, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, П. Рабіновичем, О. Скакун, Ю. Шемшученком та іншими.

Оскільки проблематика тлумачення норм права має міждисциплінарний характер наукового дослідження, це зумовило плюралістичний, певною мірою різновекторний характер розвитку наукових поглядів на проблематику поняття, сутності, природи, значення, системного способу тлумачення норм права. Тому наукове дослідження системного способу тлумачення правових норм як явища теоретико-правового плану має актуальний характер, що повинно забезпечити переосмислення теоретико-правових аспектів тлумачення норм прав, результати якого мають методологічний та системоутворюючий характер для подальшого дослідження тлумачення норм права на теоретико-правовому та галузевому рівнях юридичної науки.

Метою цієї публікації є визначення ролі системного способу тлумачення правових норм в судовій практиці Конституційного Суду України.

Тлумачення правових норм, в тому числі і з використанням системного способу, є правовим явищем не лише теоретико-правового плану, а й практичного, оскільки фактично становить зміст самостійного напрямку юридичної діяльності – правоінтерпретаційного. Дослідження системного способу тлумачення правових норм лише в теоретико-правовому аспекті буде неповним, якщо не встановити і не проаналізувати практичні аспекти цього явища на прикладі роботи тих або інших органів державної влади. Найбільш цікавою та багатопроивною з наукової точки зору є правоінтерпретаційна діяльність судових органів влади, особливістю якої є тлумачення правових норм з метою їх подальшого застосування.

Встановлення особливостей здійснення системного тлумачення в Україні на прикладі практики діяльності Конституційного Суду України та системи судів загальної юрисдикції надало змогу визначити стан системного тлумачення в діяльності судових органів, виявити недоліки його здійснення, а також виокремити напрями вдосконалення практики здійснення системного тлумачення в Україні.

Конституційний Суд як суб'єкт правоінтерпретаційної діяльності наділяється відповідними правотлумачними повноваженнями в силу ролі та значення Конституції держави як Основного Закону та законодавчих актів, які регулюють найважливіші суспільні відносини.

В юридичній літературі підкреслюється складність та багатоаспектність норм і положень конституції і тих законів, тлумачення яких здійснює Конституційний Суд, що зумовлює необхідність вироблення системи способів тлумачення та виокремлення відповідних видів тлумачення, котрі забезпечать всебічність та комплексність з'ясування змісту цих норм і приписів, а також повне відображення волі суб'єкта, котрий прийняв (схвалив) конституційний акт, в результатах такого тлумачення. На підставі аналізу практики правоінтерпретаційної діяльності органів конституційної юрисдикції та стану наукової розробки питань тлумачення норм права Конституційним Судом доходимо справедливого висновку про те, що на сьогодні права доктрина не виробила однозначного підходу до характеристики способів тлумачення, що застосовуються Конституційним Судом. Зокрема, йдеться про буквальне тлумачення, розширене та обмежене тлумачення, використання граматичного, логічного, системного, історико-політичного та телеологічного способів тлумачення¹.

Кожен з наведених способів має свою специфіку (об'єкт, предмет, правила, прийоми дослідження), а використання кожного з них допомагає розкрити окремі аспекти норми, яка тлумачиться. При цьому комплексне застосування виділених способів тлумачення дає змогу найбільш повно визначити зміст правового припису². З огляду на це зазначимо, що застосування системного способу тлумачення у виключному порядку, тобто без застосування інших способів тлумачення, не завжди є виправданим, оскільки таке тлумачення не зможе повноцінно забезпечити всебічність інтерпретації норми права. Це підтверджує і практика діяльності Конституційного Суду України.

Відповідно до Конституції України, Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України³ (ч. 2 ст. 147). Стаття 150 Конституції України в якості повноважень Конституційного Суду України визначає:

1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність): законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України; актів Кабінету Міністрів України; правових актів Автономної Республіки Крим. Ці питання розглядаються за зверненнями: Президента України; не менш як сорока п'яти народних депутатів; Верховного Суду України; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Окрім того, ст. 151 Конституції України закріплює за Конституційним Судом повноваження, які стосуються наступного:

1) за зверненням Президента України або Кабінету Міністрів України дає висновки про відповідність Конституції України чинним міжнародним договорам України або тим міжнародним договорам, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість (ч. 1 ст. 151 Конституції України);

2) за зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України дає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту (ч. 2 ст. 151 Конституції України).

Таким чином, Конституцією України за Конституційним Судом України закріплені ті повноваження, які характеризують його як орган конституційної юрисдикції. В частині застосування системного способу тлумачення в діяльності Конституційного Суду України слід зазначити, що безпосередньо умови та порядок застосування цього способу в законодавстві України не регламентовано, проте Конституцією України встановлено повноваження Конституційного Суду України загального плану щодо здійснення «офіційного тлумачення Конституції України та законів України». Такий підхід законодавця до правового регулювання повноважень Конституційного Суду України надав можливість останньому використовувати будь-який спосіб тлумачення правових норм в процесі здійснення такого тлумачення, в тому числі й системного способу.

З позиції правил законодавчої техніки викладення змісту цього положення Конституції України викликає певні зауваження. Справа в тому, що в даному випадку йдеться про здійснення офіційного тлумачення всієї Конституції України та законів України, у той же час практика офіційного тлумачення, що здійснювалась Конституційним Судом України, свідчить про те, що тлумачення, як правило, стосується окремого положення або декількох положень Конституції України та/або того чи іншого Закону України. Так само йдеться про тлумачення Конституції України та законів України як цілісних документів, хоча, як ми з'ясували, тлумачення стосується правових норм, які закріплені в тому або іншому нормативно-правовому акті, нормативному договорі тощо. Проте, взагалі ми не відкидаємо можливість Конституційного Суду України здійснювати тлумачення конституції України або певного закону України в цілому як самостійного нормативно-правового акта. Також слід підкреслити й те, що здійснення Конституційним Судом України офіційного тлумачення Конституції України та законів України, що закріплено в Конституції України, підкреслює саме офіційний статус тих актів тлумачення, які приймаються Конституційним Судом України, однак це не виключає того, що при здійсненні інших повноважень Конституційний Суд України не здійснює тлумачення положень Конституції України і законів України. Навпаки, тлумачення положень Конституції України та законів України, як правило, здійснюється при вирішенні питань про відповідність Конституції України (конституційність): законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України; актів Кабінету Міністрів України; правових актів Автономної Республіки Крим, а також за зверненням Президента України або Кабінету Міністрів України при наданні висновків про відповідність Конституції України чинним міжнародним договорам України або тим міжнародним договорам, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість. На нашу думку, здійснення цих повноважень Конституційним Судом України неможливе без здійснення тлумачення правових норм, ключове місце в якому займає системний спосіб тлумачення, що надає змогу:

– по-перше, шляхом встановлення зв'язку між відповідним положенням (положеннями) Конституції України та положенням (положеннями) законів, інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України; актів Кабінету Міністрів України; правових актів Автономної Республіки Крим, щодо яких здійснюється перевірка на відповідність положенням Конституції, їх аналізу та формулювання обґрунтованого висновку, з'ясувати його відповідність або невідповідність Конституції України;

– по-друге, шляхом встановлення зв'язку між відповідним положенням (положеннями) Конституції України та положенням (положеннями) чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість, щодо яких здійснюється перевірка на відповідність положенням Конституції, їх аналізу та формулювання обґрунтованого висновку, з'ясувати його відповідність або невідповідність Конституції України.

У рішеннях Конституційного Суду України, які стосуються офіційного тлумачення Конституції та законів України, у їх описовій та мотивувальній частинах містяться окремі посилання на ті способи тлумачення права, які ним застосовані, зокрема: логіко-граматичний спосіб тлумачення, граматичний спосіб тлумачення, історичний спосіб тлумачення, логічний спосіб, телеологічний спосіб тлумачення.

Зазначені способи тлумачення, котрі застосовані Конституційним Судом України, як правило, використовувались у їх поєднанні між собою, що надало змогу всесторонньо встановити зміст тих положень, які тлумачаться. Комбінація цих способів тлумачення залежить від розсуду суддів Конституційного Суду України, причому в частинах окремих рішень Конституційного Суду України, де викладена окрема думка, суддями висловлюються власні міркування щодо застосування того або іншого способу тлумачення, на підставі чого обґрунтовується власне бачення змісту офіційного тлумачення того або іншого положення Конституції або законів України.

На підставі аналізу рішень Конституційного Суду України, в яких здійснено тлумачення положень Конституції та законів України, ми встановили, що питома вага логічного, граматичного, телеологічного та історичного способів тлумачення, які були застосовані Конституційним Судом України в процесі здійснення офіційного тлумачення, є відносно невелика. Чого не скажеш про рішення Конституційного Суду України, в яких «акцент» зроблено на використанні системного способу тлумачення правових норм. Окремо слід звернути увагу на практику застосування системного способу тлумачення правових норм у практиці Конституційного Суду України. Практика діяльності Конституційного Суду України доводить той факт, що застосування системного способу тлумачення правових норм є досить поширеним. Тут так само можемо зазначити, що відсутність чіткого посилання у змісті акта Конституційного Суду України про застосування

системного способу тлумачення правових норм, не виключає факт застосування вказаного способу в якості допоміжного засобу для здійснення Конституційним Судом України іншої (окрім правоінтерпретаційної) діяльності⁴.

Аналізуючи зміст актів офіційного тлумачення Конституції та законів України, де застосовано системний спосіб тлумачення, ми дійшли висновку, що умови та порядок застосування системного способу тлумачення норм права в практиці діяльності Конституційного Суду України мають досить неоднозначний та неусталений характер. Тому вважаємо за доцільне узагальнити існуючу практику правоінтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України, де застосовано системний спосіб тлумачення. Таке узагальнення спробуємо провести, засновуючись на результатах групування зв'язків між нормами права, які мають бути враховані в процесі тлумачення правових норм. Насамперед слід вказати на те, що всі акти офіційного тлумачення, прийняті Конституційним Судом України, можливо поділити на:

– ті, що у своїй назві зазначають факт застосування системного способу тлумачення, який становить основу для здійснення офіційного тлумачення⁵. Аналізуючи зміст цих рішень Конституційного Суду України, ми дійшли висновку, що таке формулювання назви самого рішення Суду із посиланням на те, що застосовано системний спосіб тлумачення, зумовлено тим, що інші способи тлумачення правових норм при тлумаченні відповідних положень Конституції або законів України не застосовувались. Знову ж, такий вибір системного способу тлумачення правових норм залишається на розсуд суддів Конституційного Суду України;

– ті, що у своїй назві не зазначають факт застосування системного способу тлумачення, проте у змісті самого рішення цей спосіб визнано як основний або один зі способів тлумачення, котрий був застосований⁶ тощо. Аналізуючи зміст цих рішень Конституційного Суду України, ми дійшли висновку, що таке формулювання назви самого рішення Суду без посилання на те, що застосовано системний спосіб тлумачення, зумовлено тим, що цей спосіб тлумачення правових норм використано разом з іншими способами тлумачення, або він застосований епізодично, для вирішення окремих питань (наприклад, тлумачення суміжних правових положень) у процесі здійснення тлумачення відповідного положення Конституції або законів України. Знову ж, такий вибір способів тлумачення правових норм та порядку їх застосування залишається на розсуд суддів Конституційного Суду України.

Окрім того, рішення Конституційного Суду України, в яких зазначено про застосування системного способу тлумачення правових норм, мають більш поширений характер порівняно з попередніми рішеннями. Це, на нашу думку, зумовлено складністю системи права та системи законодавства України, які мають на сьогодні тенденцію до ускладнення й розгалуження. Так само слід звернути увагу на певну термінологічну невизначеність, яка присутня в актах офіційного тлумачення Конституції та законів України, що здійснюється Конституційним Судом України. Зокрема, у змісті рішень Конституційного Суду України вживаються такі поняття, як системний аналіз⁷; визначення системних зв'язків⁸, системний спосіб тлумачення⁹ тощо.

Ми навели найбільш типові приклади системного способу тлумачення в практиці роботи Конституційного Суду України, що відображає його особливий статус як суб'єкта конституційної юрисдикції. Незважаючи на відсутність належного правового регулювання порядку застосування способів тлумачення правових норм, необхідного методичного та інформаційного забезпечення офіційного тлумачення, котре здійснюється Конституційним Судом України, слід зазначити, що: 1) практика правотлумачної діяльності Конституційного Суду України доводить, що вибір кола способів тлумачення правових норм та їх безпосереднє застосування залежить від особливості питань, які надаються на вирішення Конституційному Суду України, та залишається на розсуд суддів Конституційного Суду України; 2) застосування того або іншого способу тлумачення правових норм у практиці Конституційного Суду України засновується на доктринальних засадах та традиційній практиці тлумачення, яка склалася за роки функціонування Конституційного Суду України; 3) офіційне тлумачення положень Конституції та законів України Конституційним Судом України здійснюється як безпосередньо, шляхом проведення правотлумачної діяльності, або опосередковано – при здійсненні інших своїх повноважень, де офіційне тлумачення тих або інших положень Конституції або законів України виконує допоміжну роль, що забезпечує реалізацію інших своїх повноважень; 4) в цілому у змісті актів Конституційного Суду України, що стосуються офіційного тлумачення положень Конституції і законів України, Конституційним Судом України, як правило, детально розкрито причини обрання способів тлумачення правових норм, обґрунтовуються особливості поєднання того чи іншого способу тлумачення норм права, розкривається порядок застосування відповідного способу тлумачення правових норм, визначається його роль у змісті сформульованого висновку, що є частиною Рішення Конституційного Суду України; 5) офіційне тлумачення положень Конституції та законів України оформлюється Конституційним Судом України у вигляді відповідних рішень, які мають офіційний характер та набувають в подальшому загальнообов'язковий статус; 6) особливостями застосування системного способу тлумачення правових норм в практиці правоінтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України є наступні: а) всі акти офіційного тлумачення, прийняті Конституційним Судом України, в яких застосовано системний спосіб тлумачення правових норм, можливо поділити на: ті, що у своїй назві зазначають факт застосування системного способу тлумачення, який становить основу для здійснення офіційного тлумачення, та ті, що у своїй назві не зазначають факт застосування системного способу тлумачення, проте у змісті самого рішення цей спосіб визнано як основний або один зі способів тлумачення, котрий був застосований; б) системний спосіб тлумачення правових норм у правоінтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України має найбільш поширений характер порівняно з іншими способами тлумачення правових норм, що викликано самим фактом системності права і законодав-

ства як такого, що потребує застосування системного способу тлумачення правових норм в процесі їх тлумачення; в) слід звернути увагу на певну термінологічну невизначеність, яка присутня в актах офіційного тлумачення Конституції та законів України, що здійснюється Конституційним Судом України. Зокрема, у змісті рішень Конституційного Суду України вживаються такі поняття, як системний аналіз, системний спосіб тлумачення, офіційне тлумачення положень у їх системному зв'язку; г) узагальнюючи практику правоінтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України, де застосовано системний спосіб тлумачення правових норм, встановлено, що в роботі Конституційного Суду України враховуються наступні види зв'язків між нормами права: зв'язки між нормами права одного інституту (субінституту) права, що стосуються регулювання суспільних відносин одного виду; зв'язки між нормами права однієї галузі (підгалузі) права, які регламентують суспільні відносини певної сфери; зв'язки між нормами права різних інститутів (субінститутів), галузей (підгалузей) права, які регулюють різноманітні суспільні відносини; зв'язки між нормами права, які закріплені в одному нормативно-правовому акті або в нормативно-правових актах однакової юридичної сили; зв'язки між нормами міжнародного та національного права; зв'язки між матеріальними нормами права, якими встановлюються права та обов'язки суб'єкта права; зв'язки між процесуальними та матеріальними нормами права; зв'язки норми права з нормою, що змінює або доповнює її; зв'язки норми права з нормою-принципом; зв'язки норми права з декларативною-нормою; зв'язки норми права з дефінітивною нормою; зв'язки норми права, одна з яких має колізійний характер; зв'язки норми права з нормою, до якої відсилає норма права, що тлумачиться, коли елементи правової норми не розкриваються повністю в одній статті, а дається посилання на інші статті цього ж нормативного акта; зв'язки норми права з нормою, яка конкретизує норму права, що тлумачиться, яка розміщена у положеннях інших нормативних актів.

Хотілось би надати і окремі рекомендації щодо вдосконалення правоінтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України в контексті застосування системного способу тлумачення правових норм. По-перше, доцільно було б вдосконалити правове регулювання правоінтерпретаційної діяльності, зокрема привести у відповідність до норм Конституції України та узгодити між собою зміст ст. 13, 61, 62 Закону України «Про Конституційний Суд України»; по-друге, не допускати термінологічну невизначеність, яка присутня в актах офіційного тлумачення Конституції та законів України, що здійснюється Конституційним Судом України; по-третє, вважаємо за доцільне вдосконалити зміст рішень Конституційного Суду України, зокрема у вступній частині рішень Конституційного Суду України, де вживається системний спосіб тлумачення, обов'язково вказувати про застосування саме системного способу тлумачення; у назві цих рішень зазначати про офіційне тлумачення тих або інших положень у системному зв'язку між ними; в описовій частині рішення вказувати про зміст такого системного зв'язку між положеннями, які тлумачаться; в заключній частині рішень вказувати про результати офіційного тлумачення положень законодавчих актів у їх зв'язку між собою; по-четверте, покласти на Конституційний Суд України обов'язок застосування системного способу тлумачення правових норм при застосуванні будь-яких інших способів тлумачення в їх поєднанні та закріпити цей обов'язок на правовому рівні; по-п'яте, посилити науково-інформаційне забезпечення діяльності Конституційного Суду України в частині узагальнення практики застосування системного способу тлумачення правових норм.

Враховуючи вищевикладене та беручи за основу повноваження Конституційного Суду України, вважаємо, що роль системного тлумачення Конституційного Суду в правоінтерпретаційній діяльності полягає в наступному:

- 1) конституційна роль, що пов'язана із закріпленням за Конституційним Судом України виключних повноважень щодо здійснення офіційного тлумачення Конституції України та законів України;
- 2) офіційно-нормативна роль, яка полягає в тому, що правоінтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України здійснюється офіційно відповідно до чинного законодавства України, а сам акт тлумачення, що приймається Конституційним Судом України, наділений офіційним статусом, має загальнообов'язковий формально визначений характер;
- 3) орієнтаційна роль, змістом якої є вплив положень актів тлумачення Конституційного Суду України на юридичну практику в Україні, правову свідомість та правову культуру суспільства і його громадян;
- 4) пізнавально-роз'яснювальна роль, що полягає у з'ясуванні змісту і смислу норм Конституції України та законів України, а також у їх роз'ясненні у вигляді відповідних актів тлумачення;
- 5) ціннісна роль, яка надає змогу акумулювати ціннісні орієнтири права як соціокультурного явища, їх переосмислити та здійснити тлумачення правових норм у контексті їх співвіднесення з відповідними ціннісними орієнтирами права;
- 6) гуманістична роль, що полягає у забезпеченні прав і свобод людини при з'ясуванні та роз'ясненні змісту і смислу норм права, котрі тлумачаться;
- 7) системоутворююча роль, змістом якої є здійснення тлумачення Конституції України та законів України в контексті єдності правових норм, які в них закріплені, де результати тлумачення матимуть загальнообов'язковий характер для подальшої правотлумачної та правозастосовної діяльності, яка здійснюється іншими суб'єктами права.

¹ Худoley К. М. Толкование Конституции и уставов субъектов РФ Конституционными (Уставными) судами : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / К. М. Худoley. – Тюмень, 2007. – С. 11.

² Долголенко Т. Н. Аксиологический и формально-юридический смысл толкования права : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Т. Н. Долголенко. – Казань, 2012. – С. 19.

³ Конституція України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 202 Регламенту Верховної Ради України : затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України», у редакції Закону України «Про внесення зміни до Регламенту Верховної Ради України» (справа про законодавчу ініціативу) від 30 травня 2012 р. № 12-рп/2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-12?nreg=v012p71012&find=1&text=%F1%E8%F1%F2%E5%EC%ED+%F1%EF%EE%F1&x=10&y=7#w11> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 13 березня 2012 р. № 6-рп/2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-12?nreg=v006p710-12&find=1&text=%F1%E8%F1%F2%E5%EC%ED+%F1%EF%EE%F1&x=11&y=4#w12> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 1, частини першої статті 7, статей 8, 9, 10, частини четвертої статті 14, статті 17, частини першої статті 20, частини третьої статті 29 Закону України «Про прокуратуру» (справа про повноваження прокуратури відповідно до пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України) від 10 вересня 2008 р. № 15-рп/2008 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v015p71008?nreg=v015p71008&find=1&text=%F1%E8%F1%F2%E5%EC%ED+%F1%EF%EE%F1&x=11&y=10#w12>

⁵ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Суботи Артема Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 12 червня 2013 р. № 4-рп/2013 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України від 25 січня 2012 р. № 3-рп/2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положення частини восьмої статті 83 Конституції України у системному зв'язку з положеннями частин шостої, сьомої статті 83, пункту 9 частини першої статті 106, частин третьої, четвертої статті 114 Конституції України від 28 квітня 2009 р. № 8-рп/2009 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main>

⁶ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України (справа щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника державної виконавчої служби) від 18 квітня 2012 р. № 10-рп/2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням акціонерної компанії «Харківобленерго» щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 частини другої статті 17, пункту 8 частини першої статті 26, частини першої статті 50 Закону України «Про виконавче провадження» від 26 червня 2013 р. № 5-рп/2013 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Суботи Артема Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 12 червня 2013 р. № 4-рп/2013 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Ліхтер Бетон Львів» щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 58, частини першої статті 64 Закону України «Про господарські товариства» від 5 лютого 2013 р. № 1-рп/2013 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 202 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України», у редакції Закону України «Про внесення зміни до Регламенту Верховної Ради України» (справа про законодавчу ініціативу) від 30 травня 2012 р. № 12-рп/2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-12?nreg=v012p710-12&find=1&text=%F1%E8%F1%F2%E5%EC%ED+%F1%EF%EE%F1&x=10&y=7#w11>

⁷ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 р. № 2-рп/2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v002p71012?nreg=v002p71012&find=1&text=%F1%E8%F1%F2%E5%EC%ED+%F2%EB%F3%EC%E0%F7&x=7&y=2#w13> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України (справа щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника державної виконавчої служби) від 18 квітня 2012 р. № 10-рп/2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо офіційного тлумачення поняття «щомісячне довічне грошове утримання», що міститься у підпункті «е» підпункту 165.1.1 пункту 165.1 статті 165 Податкового кодексу України від 14 грудня 2011 р. № 18-рп/2011 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-11?nreg=v018p710-11&find=1&text=%F1%E8%F1%F2%E5%EC%ED+%F2%EB%F3%EC%E0%F7&x=3&y=3#w12>

⁸ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Суботи Артема Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 127 Конституції України у системному зв'язку з частиною третьою цієї статті, статті 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 12 червня 2013 р. № 4-рп/2013 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України від 25 січня 2012 р. № 3-рп/2012 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12>

⁹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статті 69, частини другої статті 72, статті 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі) від 16 квітня 2008 р. № 6-рп/2008 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-08> ;

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України) від 1 квітня 2008 р. № 4-рп/2008 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-08>

Резюме

Котенко М. В. Роль системного тлумачення в правоінтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України.

Аналізуються особливості, значення та роль системного способу тлумачення в правоінтерпретаційній діяльності Конституційного Суду України. Визначено стан застосування системного способу тлумачення у судовій практиці Конституційного Суду та шляхи її вдосконалення.

Ключові слова: Конституційний Суд України, судова практика, тлумачення, системний спосіб.

Резюме

Котенко Н. В. Роль системного толкования в правоинтерпретационной деятельности Конституционного Суда Украины.

Анализируются особенности, значение и роль системного способа толкования в правоинтерпретационной деятельности Конституционного Суда Украины. Определено состояние применения системного способа толкования в судебной практике и пути ее совершенствования.

Ключевые слова: Конституционный Суд Украины, судебная практика, толкование, системный способ.

Summary

Kotenko M. Systematic interpretation and its role in the law-interpretational activities of the Constitutional Court of Ukraine

In the article author analyses the characteristics and value of the systematic method of interpretation and its role in the law-interpretational activities of the Constitutional Court of Ukraine. Defined state using the systematic method of interpretation in judicial practice and ways to improve it.

Key words: Constitutional Court of Ukraine, jurisprudence, interpretation, systematic method.

УДК 342.534: 342 534.2 (477)

В. В. ГЕЦКО

Вікторія Василівна Гецько, аспірантка Ужгородського національного університету

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕПУТАТІВ

У сучасних умовах функціонування парламентаризму проблеми конституційно-правової відповідальності депутатів набувають особливої ваги і значення. Це зумовлено передусім характером політичних, економічних, соціальних та цілим рядом інших процесів у державі.

Питаннями конституційно-правової відповідальності займалися багато вчених – як правознавців, так і політологів, філософів, соціологів. Втім, проблематика й досі залишається актуальною, оскільки серед вчених немає одностайності щодо природи та сутності самої конституційно-правової відповідальності, визначення поняття і ознак, підстав настання та санкцій тощо.

Проблеми конституційно-правової відповідальності в юридичній науці досліджувалися вченими України та зарубіжних країн. Зокрема, це П. Е. Недбайло, М. В. Вітрук, М. А. Боброва, Т. Д. Зражевська,